

O 50-godišnjici smrti Stevana Mokranjca

Dr Vladimir Perdović

Stevan Mokranjac zauzima jedno od najznačajnijih mjesta u povijesti naše muzike. Njegovo djelo obuhvaća zamašan organizatorski, pedagoški, kompozitorski i dirigentski rad kroz tri decenije. Na svim tim poljima on je postigao ogromni uspjeh zahvaljujući svom visokom općem i muzičkom obrazovanju, (školovao se u Lajpcigu, Minhenu i Rimu), jakoj volji i istrajnosti u radu. Njegovo djelo sačinjava čvrsti temelj na kome je sazidana naša muzička kultura i na kome se napaja čitava jedna generacija kompozitora nacionalnog smjera.

Rođen 1855. godine u pitomoj Veljkovoj Krajini, u Negotinu, u kome se orila pjesma i svirka lautara, Mokranjac je zarana zavolio našu narodnu pjesmu koja je potpuno osvojila i on joj posvećuje čitav svoj život. Ovom prvom muzičaru koga je rodila slobodarska Srbija bilo je suđeno da muzičkim jezikom proročki ukáže put kojim se kretala politička ideologija buntovničke Šumadije zureći rronicijivim pogledom tamo preko Drine i Timoka ka Durmitoru i plavome Jadranu sa težnjom da oslobodi svoju braću ropskog iga i oživotvori ujedinjenje slovenskog juga. I prije nego je političko jedinstvo bilo izvojevano, duhovna je veza bila čvrsto uspostavljena. Literatura i muzika bile su lučonoše i pobornici duhovnog jedinstva. Njihova kulturno-umjetnička vrijednost bila je istodobno veliki politički činilac, koji su tako duboko i svijesno razumijevali svi sinovi našeg naroda. I zato rad Stevana Mokranjca koji je u svojim Rukovetima duhovno povezao razne naše krajeve dobija svoju pravu vrijednost i ukazuje na suštinske osebine naše muzičke umjetnosti iz koje izbija snaga našeg narodnog duha.

Skoro tri decenije djelovao je Stevan Mokranjac u maloj Srbiji. Sa velikom ljubavlju i samoprijegorem organizirao je muzički život srpske prijestolnice. Kao umjetnički rukovodilac Beogradskog pjevačkog društva uspio je da kod svojih pjevača probudi smisao i ljubav prema nepresušnom blagu zdrave pučke muzike. Kroz kratko vrijeme uzdigao je ovo pjevačko društvo na razinu prvorazrednog vokalnog reproduktivnog tijela koje je ubrzo prešlo uske okvire i našu narodnu pjesmu pronijelo širom Evrope gostujući u raznim muzičkim centrima (Berlin, Lajpcig, Petrograd, Moskva, Carigrad). God. 1893. prilikom otkrivanja spomenika besmrtnom pjesniku »Osmana« Dživu Gunduliću Mokranjac je sa svojim pjevačima posjetio i Dubrovnik. Slušajući našu divnu narodnu pjesmu koju su izvodili ovi hodočasnici iz slobodne Srbije, Dubrovčanima su suze navirale na oči od uzbuđenja i istinskih bratskih osjećaja,

Veličina Stevana Mokranjca sastoji se u tome što je on s najvećim marom prikupljao narodno muzičko blago i tražio ono bitno u melodijskoj strukturi crkvenih i svjetovnih napjeva, ponirući u psihološku dubinu i latentnu harmoniju koje one u sebi nose. Umjetničkom intuicijom on je to narodno blago obradio unoseći svoju individualnost i svoje zdrave poglede na umjetničko djelo. Njegovih petnaest Rukoveti znače malu antologiju jugoslavenske narodne pjesme, zbirku narodnih napjeva iz raznih naših krajeva, u čemu se također ogleda širina jedne daleko sagledane političke ideologije. Ove Mokranjčeve vokalne rapsodije potiču iz Srbije, Makedonije, Crne Gore, Bosne i Hrvatskog Primorja. A sve te pjesme Mokranjac je prikupio odlazeći u narod, u daleka zabačena sela i često neprohodne krajeve zalazeći u bilo narodne psihe. Po svojoj dalekosežnosti Mokranjčev rad na muzičkom polju dopušta usporedbu sa Vukovim djelom u književnoj i jezičnoj oblasti.

Prije pedeset godina, dok su nad Beogradom grurali topovi najavljujući početak prvog svjetskog rata, u Skoplju na Vardaru ugasio se život klasika srpske nacionalne muzike Stevana Mokranjca. Njegovo djelo predstavlja našu dragocjenu kulturnu baštinu i svježi izvor za stvaralačku maštu novih pokoljenja.

Luka

*Djevojko mora, okićena lancima i prstenovima
U svitanju jutra okupaj svoje lice
I pokloni tvoj miris — kadulje i murtelice
Okruglim brodskim prozorima.*

*Pozdravom nadlijetaju te bijele ptice
Sa zvucima umornih dolazećih sirena
Dok bokove, — one prkosne i tvrde litice
Polijeva, jugom uzavrelim, morska pjena.*

*Vjerna mornarima, primi u svoja jedra
Bijela jedra, i — ranjene brodove ...
— Pa kada se spusti noć, — blaga, tiha, vedra
Odjeknut će pjesma kroz tvoje niske kamene svodove*

*Uz bijelo grlo obalno tebi zastave vijore
Od jutra do večernjeg sata.
I kad neki svjetionik — bljesne i gasne
Pozdravljajuć tebe i tvoje veličanstveno more
Bljesnuti će i moje oko*

*— Krasna djevojko
Sa simbolom sidra ispod vrata! ...*

Vojislav MATULINA, Zadar